

VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS TARYBA

SPRENDIMAS DĖL VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS 2020 METŲ ATASKAITOS PATVIRTINIMO

2022 m. kovo 29 d. Nr. T-IX-900
Varėna

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 16 straipsnio 4 dalimi, Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos stebėsenos (monitoringo) įstatymo 10 straipsnio 1 dalimi, Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“, 6.3 ir 6.4 papunkčiais, atsižvelgdama į Varėnos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro direktorės 2022 m. sausio 26 d. raštą Nr. SD-19 „Dėl Varėnos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos 2020 m. pateikimo“, Varėnos rajono savivaldybės taryba n u s p r e n d ž i a:

Patvirtinti Varėnos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2020 metų ataskaitą (pridedama).

Šis sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijos Kauno apygardos skyriui (Laisvės al. 36, Kaunas) arba Regionų apygardos administracinio teismo rūmams (A. Mickevičiaus g. 8A, Kaunas) per vieną mėnesį nuo jo paskelbimo arba įteikimo dienos.

Savivaldybės meras

Algis Kašėta

BĮ Varėnos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos
biuro direktorė

Astutė Žmuidinavičienė
2022-03-29

PATVIRTINTA
Varėnos rajono savivaldybės tarybos
2022 m. kovo 29 d. sprendimu Nr. T-IX-900

VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS 2020 M. ATASKAITA

VARĖNA
2021 M.

TURINYS

ĮVADAS	4
BENDROJI DALIS	4
VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS DEMOGRAFINĖ IR SOCIALINĖ EKONOMINĖ PADĖTIS.....	4
2020 METŲ VARĖNOS R. SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS.....	10
SPECIALIOJI DALIS	17
SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ.....	17
Mirtingumas dėl savižudybių (X60–X84) 100 000 gyventojų.....	17
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyventojų.....	19
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų.	21
VAIKŲ GYVENSENOS TYRIMO REZULTATAI	22
IŠVADOS	24
REKOMENDACIJOS	26

1. ĮVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Varėnos rajono savivaldybėje atliekama remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“.

Pateikiami rodikliai atspindi kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir jų uždaviniai. Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms.

Ataskaitoje pateikiami ir aprašomi 2020 m. visuomenės sveikatos būklę atspindintys duomenys Varėnos rajono savivaldybėje. Pateikti rodikliai (Valstybės deleguotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos pagrindinių rodiklių sąrašas) atspindi, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos programos (toliau – LSP) tikslai bei jų uždaviniai. LSP iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo savivaldybėse stebėsenai parengtas baigtinis pagrindinių rodiklių sąrašas (toliau – PRS), kurį sudaro **51 unifikotas rodiklis** (nuo 2019 m. nebus teikiamas rodiklis „Socialinės rizikos šeimų skaičius 1000 gyv.“) geriausiai apibūdinantis LSP siekinius.

2. BENDROJI DALIS

2.1 VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS DEMOGRAFINĖ IR SOCIALINĖ EKONOMINĖ PADĖTIS

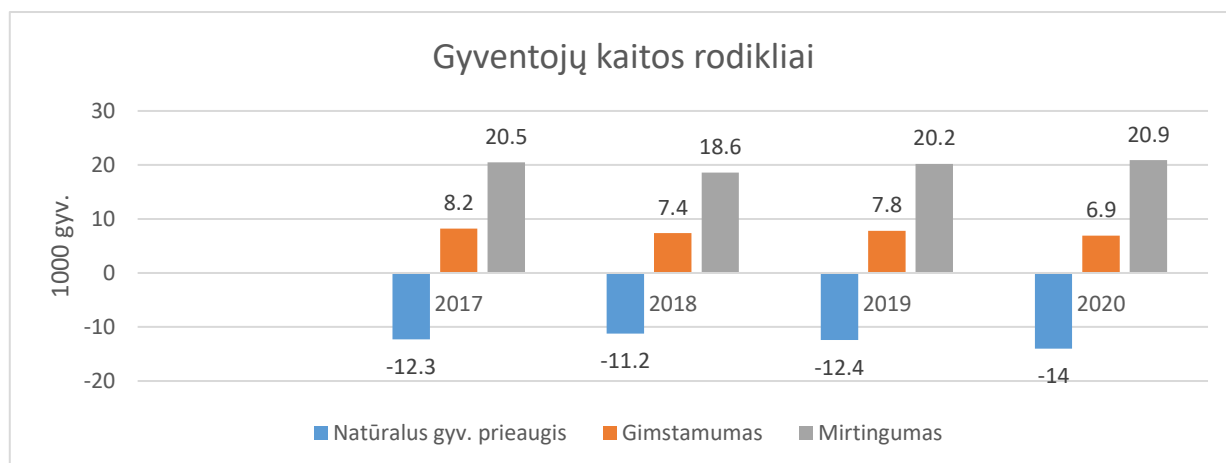
Remiantis Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalo rodiklių duomenų baze, 2020 m. sausio 1 d. duomenimis, Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m. gyveno 20 844 gyventojai, lyginant su praėjusiais metais (2019 m. gyventojų skaičius Varėnos r. – 21 276), gyventojų skaičius sumažėjo 432 asmenimis ir tai sudaro 2 proc. Žemiau pateiktoje **1 lentelėje** matome Varėnos rajono savivaldybės gyventojų skaičių 2019 m. ir 2020 m., pokyčius per metus vienetais ir procentais.

Savivaldybė	Gyventojų skaičius 2020 m.	Gyventojų skaičius 2019 m.	Pokytis vienetais	Pokytis procentais
Varėnos r. sav.	20 844	21 276	-432	2

1 lentelė. Varėnos rajono savivaldybės gyventojų skaičius 2019 m. ir 2020 m., gyventojų skaičiaus pokyčiai per metus vienetais ir procentais.

Šaltinis: Lietuvos Sveikatos Rodiklių Sistema (SRS)

2020 m. Varėnos rajono savivaldybėje natūralus gyventojų prieaugis buvo -14,0 1 000-čiui gyventojų. Tai rodo, jog savivaldybėje buvo registruojamas didesnis mirtingumas nei gimstamumas (**žr. 1 pav.**)

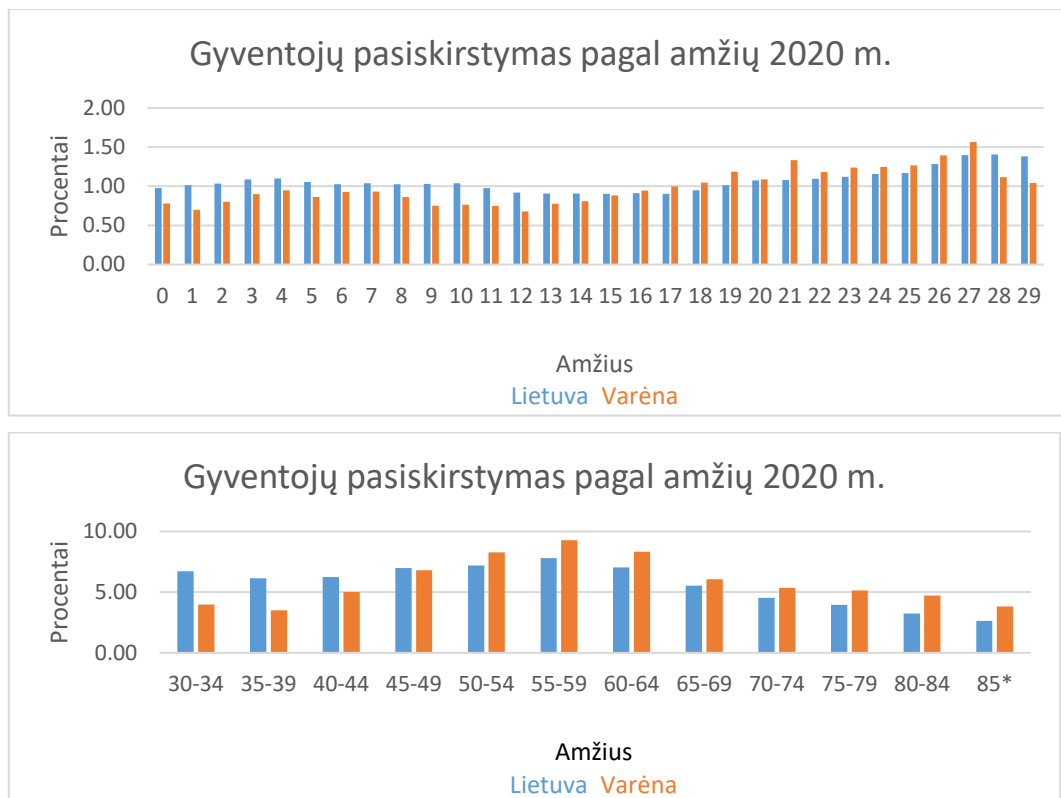
1 pav. Varėnos rajono savivaldybės gyventojų kaitos rodikliai 2017–2020 m. (1000 gyv.)
(Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas)

2020 m. Varėnos rajono savivaldybėje gimstamumas sumažėjo 0,9 proc., lyginant su 2019 m. (2020 m. gimė 21 kūdikiu mažiau (2019 m. – 164 kūdikiai, 2020 m. – 143 kūdikiai). Didžiausias gimstamumas buvo 2017 m. (gimė 181 kūdikis). 2020 m. mirė 432 asmenys, 6 asmenimis daugiau nei 2019 m. (mirė 426 asmenys). Mažiausias mirtingumas buvo 2018 m., kai mirė 400 asmenų. Mirtingumas 2020 m. buvo didesnis 0,7 proc. nei 2019 m. 2020 m. natūralusis gyventojų prieaugis yra neigiamas (–14/1000-čiui gyventojų), tokį gyventojų mažėjimą lemia mažas gimstamumas (6,9/1000-čiui gyventojų) ir didelis mirtingumas (20,9/1000-čiui gyventojų). Stebint natūralų gyventojų prieaugį nuo 2017 m. jis išlieka neigiamas. (**žr. 1 pav.**).

Lyginant gyventojų skaičius Varėnos mieste ir kaimuose, 2020 m. pradžioje miesto gyventojų fiksuojama 7 895 (2019 m. miesto gyventojų buvo 7 990) miesto gyventojų skaičius sumažėjo 1,2 proc., kaimo gyventojų 2020 m. pradžioje buvo 12 949 asmenys (2019 m. kaimo gyventojai sudarė 13 286). Kaimo gyventojų skaičius sumažėjo 2,6 proc. 2020 metais Varėnos rajono gyventojai vyrai sudarė 47,4 proc. visų gyventojų (9 874 vyrai), lyginant su 2019 m. (vyrų skaičius sudarė 10 031) vyrų skaičius sumažėjo 157 asmenimis ir tai sudarė 1,6 proc., 2020 m. moterys sudarė 52,6 proc. visų gyventojų (10 970 moterų), lyginant su 2019 m. (moterų skaičius sudarė 11 245) moterų skaičius sumažėjo 275 asmenimis ir tai sudarė 2,5 proc.

2020 m. gyventojų pasiskirstymas Varėnos rajono savivaldybėje pagal amžių ir palyginimas su Lietuvos rodikliu pateikiamas 2 paveiksle. Lentelėje matome, tiek Varėnos rajono savivaldybėje, tiek

Lietuvoje didžioji dalis gyventojų yra 55–59 m. amžiaus. Varėnoje mažiausiai yra 12 metų vaikų, o Lietuvoje 17 metų asmenų.

2 pav. Gyventojų pasiskirstymas Varėnos rajone pagal amžių ir palyginimas su Lietuvos rodikliu 2020 m.

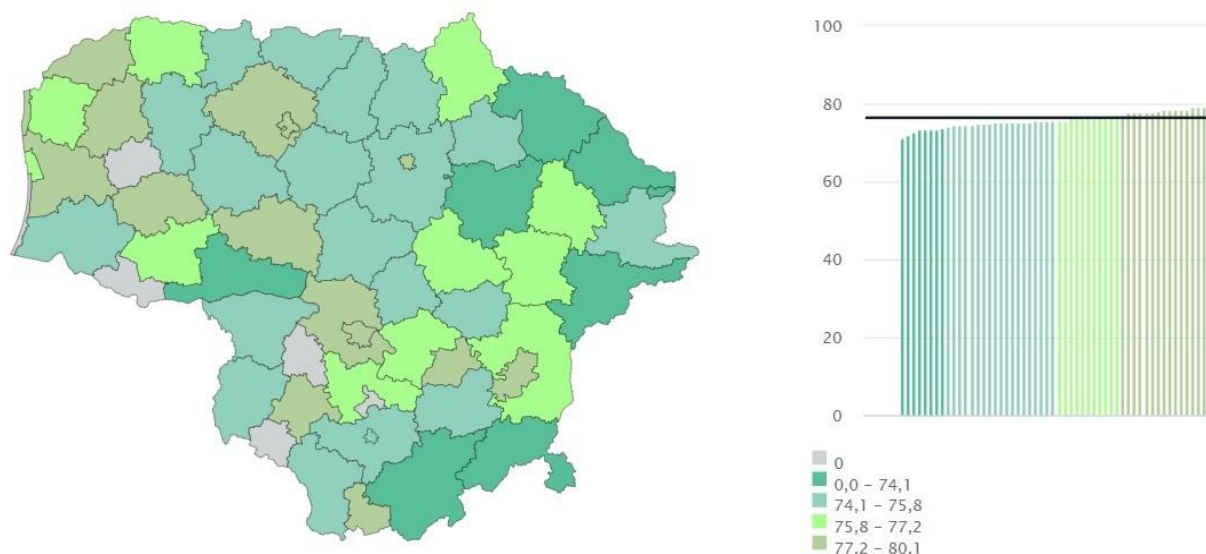
Šaltinis: Higienos instituto Lietuvos sveikatos rodiklių sistema.

2019–2020 metais stebimas gyventojų turinčių 45 – 64 m. ir 65 m. ir vyresnių skaičiaus didėjimas (2019 m. – 24,9 proc., 2020 m. – 25,2 proc.).

2014– 2020 metais matomas ryškus darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas, 2014 metais darbingo amžiaus žmonių buvo 14003, kai tuo tarpu 2020 metais jų priskaičiuojama 12338, tai yra 13,5 proc. gyventojų mažiau, nei 2014 metais.

Lietuvos sveikatos programos strateginis tikslas, kad nuo 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – tai pagrindinis sveikatos rodiklis, parodantis bendrą rizikos veiksnių poveikį, ligų paplitimą, intervencijų bei gydymo veiksmingumą. Lyginant su Lietuvos vidurkiu, 2020 m. Varėnos rajono savivaldybės gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė yra 1,8 metais trumpesnė už Lietuvos vidurkį (Lietuvos – 75,1, Varėnos r. – 73,3). Lyginant 2019 m. su 2020 m. galime pastebėti, kad 2020 m. Varėnos r. gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė yra pusę metų ilgesnė, nei 2019 m. (2019 m. 72,7, 2020 m. 73,3). (3 pav.).

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 Metai: 2019 Gini: 0.11

3 pav. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (metais).
Šaltinis: Higienos instituto Lietuvos sveikatos rodiklių sistema.

Žemiau pateiktoje **2 lentelėje** matome Varėnos rajono savivaldybės gyventojų 2019 m. ir 2020 m. vidutinės gyvenimo trukmės pokyčius metais. 2020 m. gyvenimo trukmė Varėnos r. sav. padidėjo.

Savivaldybė	Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė 2019 m.	Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė 2020 m.	Pokytis
Varėnos r.	72,7	73,3	0,6

2 lentelė. Varėnos rajono savivaldybės gyventojų 2019 m. ir 2020 m vidutinės gyvenimo trukmės pokyčiai per metus.

Šaltinis: Higienos instituto Lietuvos sveikatos rodiklių sistema.

Lyginant Varėnos rajono savivaldybės socioekonominių rodiklių pokyčius, **3 lentelėje** matome, kad nuo 2018 m. iki 2020 m. sumažėjo nedarbo lygis 0,4 proc. (2018 m. – 3,2; 2020 m. – 2,8), socialinių pašalpų gavėjų skaičius sumažėjo 7,4/1000 gyv. (2018 m. – 55,8; 2020 m. – 48,4), emigracijos rodiklis sumažėjo 2,5/1000 gyv. (2018 m. – 40,8; 2020 m. – 38,3). Visa tai lemia geresnę Varėnos rajono savivaldybės ekonominę padėtį.

Socialinės- ekonominės padėties rodikliai:	Metai		
	2018	2019	2020
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %	3,2	2,6	2,8
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.	212	225,4	272,5
Nepilnamečių, įtariamų padarius nusikalstamas veikas, sk. 100 000 tūkst. vaikų	1103	1187,3	1406,5
Gyv., įtariamų padarius nusikalstamas veikas, sk. 100 000 tūkst. gyv.	1015,3	1012,3	1462

Paauglių (15-17 m.) gimdymo sk. 1000 15-17 m. moterų	11,8	6,1	6,4
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	55,8	50,2	48,4
Emigracija	40,8	38,3	38,3

3 lentelė. Varėnos rajono savivaldybės socialinė- ekonominė padėtis 2018 m. ir 2020m.

Šaltinis: Higienos instituto Lietuvos sveikatos rodiklių sistema.

4 lentelėje pateiktas keletas kitų svarbių statistinių aspektų, susijusių su Varėnos rajono savivaldybės gyventojų sveikata 2020 m. ir jų palyginimas su 2019 m. 2020 m. 9 proc. sumažėjo apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičius, lyginant su 2019 m. (2020 m. 97 205, 2019 m. 106 924), taip pat 2020 m. 43,1 proc. sumažėjo apsilankymų pas neurologus skaičius lyginant su 2019 m. (2020 m. – 3478, 2019 m. – 6115), staigus apsilankymų sumažėjimas, net 46,5 proc., 2020 m. pastebimas pas odontologus (2020 m. – 9059, 2019 m. – 16 960). Padidėjęs apsilankymų skaičius 2020 m. pastebimas pas toksikologus, širdies chirurgus ir skubios medicinos gydytojus.

Eil. Nr.	Rodiklis	2019 m.	2020 m.	Pokytis
1.	Apsilankymai pas šeimos gydytojus, skaičius	106 924	97 205	↓ 9719
2.	Apsilankymai pas neurologus, skaičius	6115	3478	↓ 2637
3.	Apsilankymai pas oftalmologus, skaičius	8440	4944	↓ 3496
4.	Apsilankymai pas odontologus, skaičius	16 960	9059	↓ 7901
5.	Apsilankymai pas toksikologus, skaičius	32	36	↑ 4
6.	Apsilankymai pas traumatologus-ortopedus	6068	4040	↓ 2028
7.	Apsilankymai pas širdies chirurgus, skaičius	4	8	↑ 4
8.	Apsilankymai pas psichiatrus	1108	540	↓ 568
9.	Apsilankymai pas dietologus, skaičius	48	24	↓ 24
10.	Apsilankymai pas skubios medicinos gydytojus, skaičius	42	53	↑ 11

4 lentelė. Rodikliai, susiję su Varėnos rajono savivaldybės gyventojų sveikata, ir jų pokyčiai 2019 m. – 2020 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalas.

VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ SERGAMUMO POKYČIAI

Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m. sergančių asmenų (A00-T98) buvo 16 365 (7912,7/10 000 gyv.). 2020 m., palyginti su 2019 m., sergančių asmenų sumažėjo 8,2 proc. ir buvo 3,76 proc. žemesnis nei Lietuvos vidurkis (8 221,9 /10 000 gyv.).

Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m. dažniausiai diagnozuotos buvo kraujotakos sistemos ligos (I00–I99). 2020 m. kraujotakos sistemos ligomis sirgo 7 691 asmuo. Sergamumas kraujotakos sistemos ligomis 2020 m. (3 718,7/10 000 gyv.), palyginti su 2019 m. (3793/10 000 gyv.), sumažėjo 1,9 proc.

Varėnos rajono savivaldybės 2020 m. gyventojų sergamumo struktūroje antrą vietą užima sergamumas kvėpavimo sistemos ligomis (J00–J99). 2020 m. kvėpavimo sistemos ligomis sirgo 4 899 asmenys. Sergamumas kvėpavimo sistemos ligomis 2020 m. (2368,7/10 000 gyv.), palyginti su 2019 m. (3184,7/10 000 gyv.), sumažėjo 34,4 proc.

Varėnos rajono savivaldybės 2020 m. gyventojų sergamumo struktūroje trečią vietą užima sergamumas jungiamojo audinio ir skeleto sistemos ligomis (M00–M99). 2020 m. jungiamojo audinio ir skeleto sistemos ligomis sirgo 4 425 asmenys. Sergamumas jungiamojo audinio ir skeleto sistemos ligomis 2020 m. (2 139,5/10 000 gyv.), palyginti su 2019 m. (2 434,9/10 000 gyv.), sumažėjo 13,8 proc.

VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ MIRTINGUMO POKYČIAI

Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m. mirusių asmenų buvo 432 (2 088,8/100 000 gyv.). 2020 m., palyginti su 2019 m., mirusių asmenų skaičius padidėjo 1,3 proc. ir buvo 34 proc. didesnis nei Lietuvos vidurkis (1 558,1 /100 000 gyv.).

Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m. daugiausia mirčių atvejų buvo užregistruota dėl kraujotakos sistemos ligų (I00–I99). 2020 m. dėl kraujotakos sistemos ligų mirė 217 asmenų. Mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų 2020 m. (1 049,2/100 000 gyv.), palyginti su 2019 m. (1 073,1/100 000 gyv.), sumažėjo 2,2 proc.

Varėnos rajono savivaldybės gyventojų mirties priežasčių struktūroje antrą vietą užima mirties atvejai dėl piktybinių navikų (C00–C96). 2020 m. dėl piktybinių navikų mirė 63 asmenys. Mirtingumas dėl piktybinių navikų 2020 m. (304,6/100 000 gyv.), palyginti su 2019 m. (346,6/100 000 gyv.), sumažėjo 13,7 proc.

Mirtingumas dėl kvėpavimo sistemos ligų (J00–J99) Varėnos rajono savivaldybėje užima trečią vietą pagal mirties priežastis. 2020 m. dėl kvėpavimo sistemos ligų mirė 24 asmenys. Mirtingumas dėl kvėpavimo sistemos ligų 2020 m. (116/100 000 gyv.), palyginti su 2019 m. (133/100 000 gyv.), sumažėjo 14,6 proc.

2020 METŲ VARĖNOS R. SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės			
	Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Sritis	Ger.
Strateginis tikslas									
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai)	➔	72.4	72	73.1	0.96	75.1	70.5		80.7
Išvengiamas mirtingumas proc.	➔	28.5	123	29.4	1.00	28.5	38.9		21.3
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį									
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą									
Savižudybių sk. (X60–X84) 100 000 gyv.	⬆	58.0	12	49.0	2.67	21.7	71.2		0.0

SMR dėl tyčinio savęs žalojimo (X60–X84) 100 000 gyv.	↑	52.2	12	45.8	2.47	21.1	70.1		0.0
Bandytųjų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyventojų	↓	24.2	5	34.8	0.77	31.4	64.7		0.0
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl. (2019)	↑	66.9	101	62.1	1.00	67.1	246.0		36.1
Socialinės rizikos šeimų sk. 1000 gyv. (2018)	→	6.5	140	6.2	1.97	3.3	8.5		0.3
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %	↓	2.8	342	2.9	1.08	2.6	6.6		0.7
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.	↓	-15.7	-324	-2.0	-	0.6	-26.8		41.1
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu									
Mirt. dėl išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyv.	→	164.4	34	140.7	1.83	89.7	259.1		24.7
SMR dėl išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyv.	→	142.1	34	126.8	1.63	87.0	210.6		23.5
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.	→	272.5	576	236.0	1.26	216.1	446.8		70.2
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	↓	48.4	1002	51.5	2.41	20.1	65.3		2.0
Serg. tuberkulioze (A15–A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	4.4	9	4.9	2.10	2.1	8.3		0.0
Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15–A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	4.8	10	5.4	1.92	2.5	9.7		0.0
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką									
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą									
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.	→	1.6	2	0.5	1.60	1.0	3.5		0.0
Traumų dėl nukritimų (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.	→	117.3	61	122.8	0.95	123.1	167.4		41.1
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.	→	59.2	73	73.3	1.12	52.7	120.8		37.7
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00–A08) asmenų skaičius 10 000 gyv. (ULAC duomenys)	↓	11.1	23	48.4	1.21	9.2	27.7		0.0
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį									
Mirt. dėl paskendimo (W65–W74) 100 000 gyv.	→	9.7	2	9.5	1.94	5.0	27.9		0.0
SMR dėl paskendimo (W65–W74) 100 000 gyv.	↓	7.5	2	7.2	1.53	4.9	23.5		0.0

Mirt. dėl nukritimo (W00–W19) 100 000 gyv.	↓	33.8	7	26.9	1.91	17.7	84.0		0.0
SMR dėl nukritimo (W00–W19) 100 000 gyv.	→	29.2	7	21.2	1.71	17.1	59.8		0.0
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių									
Mirt. transporto įvykiuose (V00–V99) 100 000 gyv.	↓	4.8	1	6.3	0.62	7.7	27.9		0.0
SMR transporto įvykiuose (V00–V99) 100 000 gyv.	→	4.8	1	7.8	0.63	7.6	29.4		0.0
Pėsčiųjų mirt. dėl transporto įvykių (V00–V09) 100 000 gyv.	–	0.0	0	3.2	0.00	2.2	11.5		0.0
Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas dėl transporto įvykių (V00–V09) 100 000 gyv.	–	0.0	0	4.0	0.00	2.1	10.1		0.0
Traumų dėl transporto įvykių (V00–V99) sk. 10 000 gyv.	↓	2.9	6	4.6	0.47	6.2	13.8		0.0
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą									
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	↓	133.0	133	143.8	0.15	896.0	29239.0		16.0
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą									
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir preinamumą									
Mirt. dėl narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	–	0.0	0	0.0	0.00	2.2	11.0		0.0
SMR dėl narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	–	0.0	0	0.0	0.00	2.3	17.7		0.0
Mirt. dėl alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	38.7	8	39.5	1.78	21.8	69.5		0.0
SMR dėl alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	42.0	8	41.1	2.01	20.9	71.4		0.0
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.	↑	78.0	78	54.5	1.02	76.1	620.1		0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai	→	157.9	20682	158.2	0.79	199.8	71.5		380.6
Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai	↑	188.0	20682	195.9	1.09	172.6	43.2		345.5
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius									
Kūdikų, žindyčių išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.) (2019)	→	28.5	35	23.4	0.75	37.8	6.6		62.1
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius									
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais									
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.	↓	31.5	651	40.3	1.49	21.1	38.1		7.8

IH dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.	↓	5.7	100	7.0	1.10	5.2	8.6		1.7
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą									
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk. (2019)	→	3.1	129	2.9	1.82	1.7	1.1		6.0
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv. (2019)	↑	7.7	16	7.4	1.07	7.2	2.5		13.8
Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.	→	7.6	156924	8.8	0.95	8.0	10.1		5.8
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	0.5	1	0.2	1.25	0.4	2.4		0.0
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	→	0.5	1	0.2	2.50	0.2	2.1		0.0
Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys)	↓	1.0	2	0.5	0.67	1.5	4.2		0.0
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą									
Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių	↑	7.0	1	2.1	2.50	2.8	18.8		0.0
2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, %	→	89.3	108	87.7	0.99	90.1	80.1		100.0
1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, Haemophilus influenzae B skiepavimo apimtys (3 dozės), %	→	94.2	113	94.9	1.03	91.3	49.2		100.0
Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %	↓	2.9	39	8.8	0.30	9.7	0.9		37.8
Vaikų (7-17 m.), neturinčių eduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	↑	15.3	120	16.0	0.73	21.1	7.4		33.5
Paauglių (15-17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų	↓	6.4	2	8.2	2.21	2.9	15.0		0.0
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę									
Mirt. dėl kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	↓	1049.2	217	1076.5	1.28	820.8	1563.7		362.5
SMR dėl kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	↓	771.5	217	810.0	0.97	795.2	1219.3		577.5
Mirt. dėl piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	→	304.6	63	322.5	1.04	293.7	470.9		200.4
SMR dėl piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	→	242.5	63	255.2	0.87	278.2	359.7		215.6
Mirt. dėl cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	↓	212.7	44	237.1	1.14	187.0	562.8		27.9

SMR dėl cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv	↓	155.4	44	174.0	0.87	179.2	446.1		49.4
Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	→	39.2	81	39.5	0.78	50.4	99.6		22.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje	↑	30.2	1046	31.1	0.66	45.7	15.2		57.4
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje	↓	43.1	1842	47.6	0.83	52.1	28.1		74.7
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje	↑	39.2	3042	40.8	0.81	48.3	21.7		65.4
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje	→	29.0	1406	38.8	0.81	35.6	15.1		58.8

5 lentelė. 2020 Varėnos r. savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis. Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema.

Atsižvelgiant į LSS iškeltus uždavinius tikslams pasiekti bei remiantis 5 lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis, matoma, kad:

1.1. uždavinio „**sumažinti skurdo lygį ir nedarbą**“ rodiklis (Savižudybių sk. (X60–X84) 100 000 gyv.) kaip ir kasmet stipriai blogesnis nei Lietuvos vidurkis;

1.2. uždavinio „**sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu**“ rodiklis stipriai žemesnis už Lietuvos vidurkį rodiklis (socialinės pašalpos gavėjų sk. 1 000 gyv.);

2.1. uždavinio „**kurti sveikas ir saugias darbo bei buities sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą**“ rodiklis (Traumų dėl nukritimų (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.) yra geresnis už Lietuvos vidurkį;

2.2. uždavinio „**kurti sveikas ir palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį**“ rodikliai yra prastesni už Lietuvos vidurkį, didesnę dėmesį reikia atkreipti į rodiklį (SMR nuo nukritimo (W00–W19) 100 000 gyv.);

2.3. uždavinio „**mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių**“ visi rodikliai yra geresni už Lietuvos vidurkį;

2.4. uždavinio „**mažinti aplinkos užterštumą, triukšmą**“ rodiklis (į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km) yra akivaizdžiai geresnis už Lietuvos vidurkį;

3.1. uždavinio „**sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą bei azartinių lošimų, kompiuterinių žaidimų ir pan. prieinamumą**“ rodiklis (SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.) kelia nerimą ir yra žemesnis nei Lietuvos vidurkis;

4.1. uždavinio „užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos priežiūros technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais“ rodiklis (išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.) yra stipriai prastesnis už Lietuvos vidurkį;

4.2. uždavinio „plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą“ rodikliai yra daug geresni už Lietuvos vidurkį, bet rodikliai (Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15–A19) (visi) 10 000 gyv. ir Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15–A19) 10 000 gyv.) yra prastesni už Lietuvos vidurkį;

4.3. uždavinio „gerinti motinos ir vaiko sveikatą“ dauguma rodiklių yra prastesni už Lietuvos vidurkį, tačiau rodiklis – 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomiélito, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), % – lenkia Lietuvos vidurkį.

4.4. uždavinio „stiprinti lėtinų neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę“ rodiklis stipriai geresnis už Lietuvos vidurkį (SMR nuo piktybinių navikų (C00–C96) 100 000 gyv.), tačiau kelia nerimą ir yra prastesni už Lietuvos vidurkį rodikliai: tikslinės populiacijos dalis %, per 2 metus dalyvavusi krūties vėžio programoje, tikslinės populiacijos dalis %, per 3 metus dalyvavusi gimdos kaklelio programoje, tikslinės populiacijos dalis %, per 2 metus dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje, tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje.

Iš 5 lentelėje pateiktų reikšmių ir jų palyginimo Varėnos r. ir Lietuvoje, matyti, kad 14 rodiklių patenka į (žalią zoną), tai reiškia, kad jų reikšmės yra geresnės nei Lietuvos vidurkis:

1. Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyventojų;
2. Traumų dėl nukritimų (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.;
3. Mirtingumas transporto įvykiuose (V00–V99) 100 000 gyv.;
4. Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00–V09) 100 000 gyv.;
5. Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km;
6. Mirtingumas dėl narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.
7. Gyventojų sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai;
8. Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.
9. Sergamumas ŽIV ir LPL (B20–B24, Z21, A50–A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys);
10. 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomiélito, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), %;
11. Standartizuotas mirtingumo rodiklis dėl kraujotakos sistemos ligų (I00–I99) 100 000 gyv.;
12. Standartizuotas mirtingumo rodiklis dėl piktybinių navikų (C00–C96) 100 000 gyv.;
13. Standartizuotas mirtingumo rodiklis nuo cerebravaskulinių ligų (I60–I69) 100 000 gyv.;
14. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.

28 unifikuoti rodikliai patenka į grupę savivaldybių, kurių situacija yra prasčiausia lyginant su šalies vidurkiu (raudonoji zona):

1. Savižudybių skaičius (X60–X84) 100 000 gyv.;
2. Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %;
3. Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.;
4. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyv.;
5. Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1 000 moksl.;
6. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyv.;
7. Sergamumas tuberkulioze (A15–A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys);
8. Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.;
9. Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.;
10. Mirtingumas dėl paskendimo (W65–W74) 100 000 gyv.;
11. Mirtingumas dėl nukritimo (W00–W19) 100 000 gyv.;
12. Mirtingumas dėl alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
13. Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.;
14. Gyventojų sk., tenkantis 1 tabako licencijai;
15. Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.;
16. Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.;
17. Kūdikių mirtingumas 1 000 gyvų gimusių;
18. 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys, %;
19. Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %;
20. Vaikų (7-17 m.), neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.);
21. Paauglių gimdymų sk. 1000 (15-17 m.) moterų;
22. Mirtingumas dėl kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.;
23. Mirtingumas dėl piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
24. Mirtingumas dėl cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.;
25. Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje;
26. Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje;
27. Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje;
28. Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje.

Trys unifikuoti rodikliai (viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams, nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams ir sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00–A08) 10 000 gyventojų) nėra lyginami su Lietuvos vidurkiu.

Likusieji 3 unifikuoti rodikliai patenka į grupę savivaldybių, kurių situacija yra patenkinama, lyginant su šalies vidurkiu (**geltonoji zona**).

3. SPECIALIOJI DALIS SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

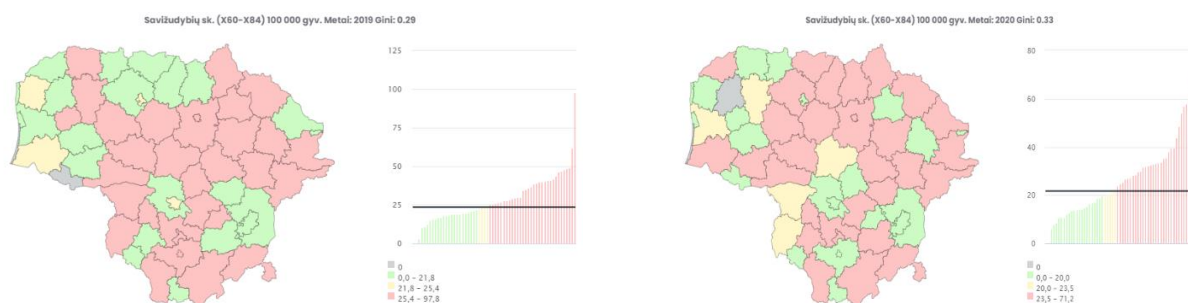
Detaliai analizei, kaip prioritetinės sveikatos problemos, pasirinkti šie rodikliai:

- Mirtingumas dėl savižudybių (X60–X84) 100 000 gyventojų;
- Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyventojų;
- Mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų (I00–I99) 100 000 gyventojų.

3.1 Mirtingumas dėl savižudybių (X60–X84) 100 000 gyventojų

Savižudybė – tai daugelio veiksnių poveikio padarinys. Tarp jų yra išskiriami genetiniai, psichologiniai, socialiniai ir kultūriniai, dažnai apsunkinti traumos ar praradimo. 2020 m. Lietuvoje nusižudė 607 žmonės ir rodiklis siekė 21,7 atvejo 100 000 gyv., tai sudarė 7,8 proc. mažiau savižudybių nei 2019 m. (658 žmonės).

Kaip matome 4 pav. Varėnos rajono savivaldybėje, lyginant 2020 m. su 2019 metais, matyti, kad 2020 m. situacija nėra pasikeitusi (**4 pav.**). Varėnos r. 2020 m. nusižudė 12 žmonių ir rodiklis siekė 58,0 atvejo 100 000 gyv., tai 7,7 proc. mažiau savižudybių nei 2019 m. (2019 m. – 13 savižudybių, rodiklis buvo 61,7 atvejo 100 000 gyv.). Lyginant 2020 m. Lietuvos rodiklį (21,7 atvejo 100 000 gyv.) su Varėnos r. rodikliu (58,0 atvejo 100 000 gyv.), matome, kad Varėnos r. rodiklis ženkliai didesnis už Lietuvos rodiklį. 2020 m. kaip ir 2019 m. Varėnos rajonas dėl mirtingumo dėl savižudybių rodiklio reikšmės patenka į prasčiausią savivaldybių kvintelių grupę (raudonąją zoną).

4 pav. Mirtingumas dėl savižudybių (X60–X84) 100 000 gyventojų.
(Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas)

2020 m. didžioji dalis nusižudžiusiųjų Varėnos r. sav. buvo darbingo amžiaus vyrai ir 1 moteris. **6 lentelėje** matome, kad 4 vyrų ir 1 moters gyvenamoji vietovė buvo miestas, likusieji 7 buvo vyrai buvo iš kaimo vietovės. Jauniausio nusižudžiusiojo amžius buvo 26 m., o vyriausiajam buvo 79 m. Didžiajai daliai asmenų mirties priežastis nustatyta pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant, dviem asmenims mirties priežastis nustatyta dėl susižalojimo šaunamuoju ginklu.

Mirties priežastis	Asmens amžius	Gyvenamoji vietovė	Lytis
Tyčinis susižalojimas pistoleto šūviu	79 m.	Kaimas	Vyras
Tyčinis susižalojimas nepatikslingo šaunamojo ginklo šūviu	26 m.	Kaimas	Vyras
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	72 m.	Miestas	Moteris
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	33 m.	Miestas	Vyras
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	66 m.	Miestas	Vyras
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	59 m.	Miestas	Vyras
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	55 m.	Miestas	Vyras
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	49 m.	Kaimas	Vyras
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	55 m.	Kaimas	Vyras
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	57 m.	Kaimas	Vyras
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	61 m.	Kaimas	Vyras
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	49 m.	Kaimas	Vyras

4 lentelė. Varėnos rajono Savivaldybės 2020 m. savižudybės mirties priežastys.

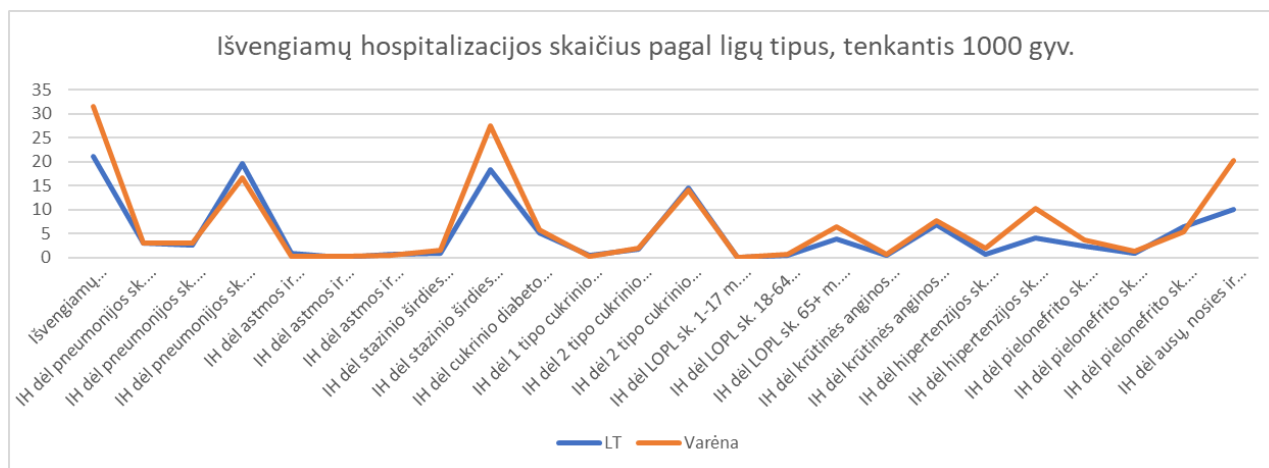
Šaltinis: Higienos Instituto duomenys

Lietuvos savižudybių rodiklis kiekvienais metais mažėja ir tai galima laikyti teigiama perspektyva, nes daugiau žmonių kreipiasi pagalbos, mokosi atpažinti suicidalinį elgesį, o savivaldybės imasi daugiau iniciatyvų diegiant prevencines programas. Nepaisant mažėjimo, savižudybių skaičius Lietuvoje yra aukštas ir išlieka vienas aukščiausių pasaulyje. Varėnos rajono savivaldybėje ši problema vis dar didelė ir tam įtakos turi sparčiai nykstantis gyventojų skaičius, neprogresuojantis gerąja linkme ilgalaikio nedarbo lygis, sunkiai mažėjantis socialinių pašalpų gavėjų skaičius.

3.2 Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyventojų

Išvengiamos hospitalizacijos – tai hospitalizacijos dėl ligų, kurios gali būti išgydytos pirminėje asmens sveikatos priežiūros grandyje. 2020 m. Lietuvoje užregistruota 536 883 hospitalizacijos dėl ligų,

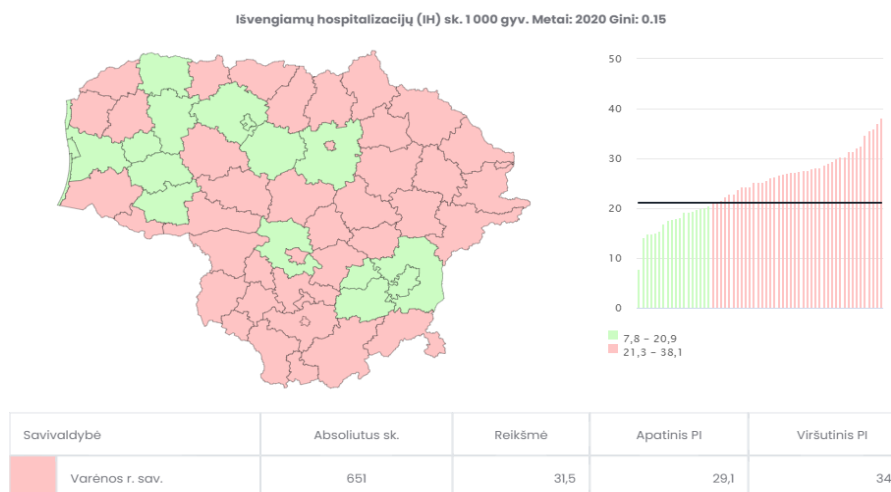
kurias būtų galima pagydyti ambulatorinėje sveikatos priežiūros grandyje. 2020 m. Varėnos rajono savivaldybėje buvo užregistruota 4 341 hospitalinis sergamumas. 1000 gyv. teko 31,5 atvejo, tuo tarpu, lyginant su Lietuvos rodikliu (21,1 atvejo 1000 gyv.), matome, kad Varėnos r. rodiklis stipriai didesnis už Lietuvos rodiklį. 2020 m. Varėnos r. išvengiamų hospitalizacijų (IH) priskaičiuota 651. Analizuojant **5 pav.**, didžiausią IH skaičių sudarė IH dėl pneumonijos (133), stazinio širdies nepakankamumo (163), cukrinio diabeto (100), cukrinio diabeto ir jo komplikacijų (73), krūtinės anginos (47), hipertenzijos (78), bei ausų, nosies ir gerklės infekcijų (60)

5 pav. Išvengiamų hospitalizacijų skaičius pagal ligų tipus, tenkantis 1000 gyv. Lietuvoje ir Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m.

(Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas)

Savivaldybėse IH dažnumas buvo nevienodas – tarp mažiausius ir didžiausius rodiklius turinčių savivaldybių IH rodikliai skyrėsi 5 kartus (**6 pav.**). Daugiausiai IH, tenkančių 1000 gyventojų, 2020 m. užregistruota Lazdijų, Anykščių, Zarasų, Kupiškio, Šalčininkų rajono savivaldybėse, mažiausiai – Neringos, Vilniaus miesto ir rajono, Kauno, Šiaulių ir Klaipėdos miesto ir rajonų savivaldybėse.

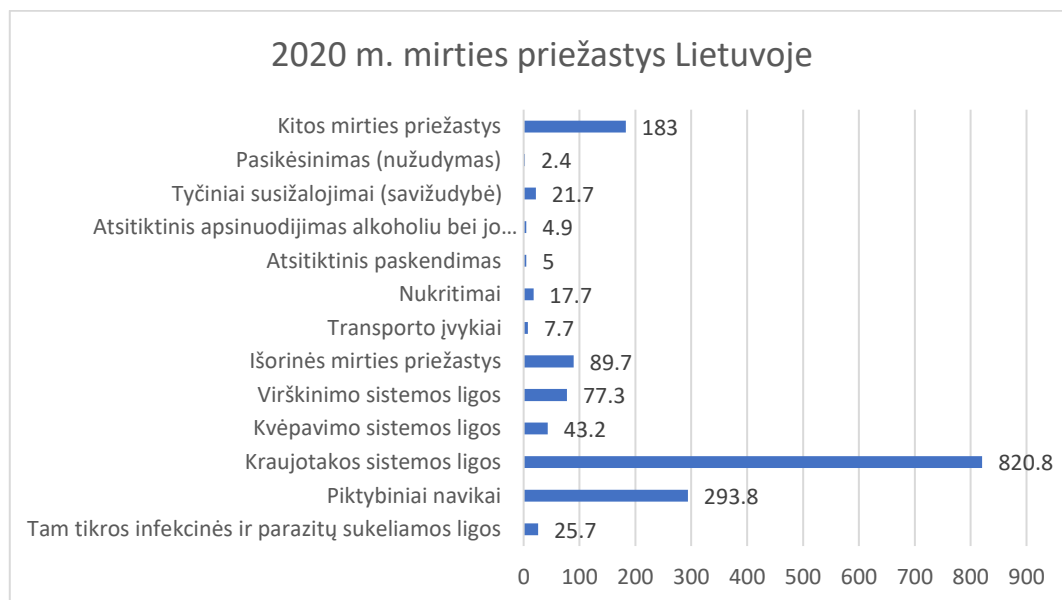
6 pav. Išvengiamų hospitalizacijų pasiskirstymas Lietuvos savivaldybėse.

(Šaltinis. Lietuvos statistikos departamentas)

Išvengiamų hospitalizacijų rodikliai savivaldybėse skiriasi, tai gali būti ne tik dėl sveikatos priežiūros prieinamumo aspektų (atstumo, gydytojų išteklių, kvalifikacijos), bet ir dėl gyventojų amžiaus struktūros skirtumų, socioekonominių veiksnių savivaldybėje. Prieinamos ir kokybiškos pirminės paslaugos gali padėti išvengti sergančių asmenų sveikatos pablogėjimo ir sumažinti bereikalingo patekimo į ligonines atvejus. Veiksmai, kurie pagerina sveikatos priežiūros tęstinumą ambulatoriniame lygyje, gali padidinti šių paslaugų kokybę ir sumažinti antrinės sveikatos priežiūros išlaidas.

3.3 Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00–I99) 100 000 gyventojų

Daugelį metų kraujotakos sistemos ligos yra pagrindinė šalies gyventojų mirties priežastis (žr. 7 pav.) Dėl jų 2020 m. mirė 22 940 gyventojų (mirtingumo rodiklis – 820,8/100 000 gyv.). Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m. dėl kraujotakos sistemos ligų mirė 217 gyventojų, lyginant su praėjusiais metais (2019 m. mirė 226), mirčių skaičius sumažėjo 4 proc. – 9 asmenimis, bet rodiklis išlieka aukštesnis nei Lietuvos vidurkis (Varėnos r. 1 049,2/ 100 000 gyv., Lietuvos 820,8/100 000 gyv.).

7 pav. Mirties priežastys 2020 m. Lietuvoje.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

2020 m. Varėnos rajono savivaldybėje kraujotakos sistemos pagrindinė liga nuo kurios mirė net 117 (53,9 proc.) žmonių, buvo Lėtinė išeminė širdies liga. Šia liga sirgo ir mirė 72 moterys ir 45 vyrai, didžioji dalis jų gyveno kaimo vietovėse. Nuo hipertenzinės širdies ligos mirė 19 asmenų: 11 moterų ir 8 vyrai. Nuo smegenų infarkto mirė daugiau žmonių, nei nuo miokardo infarkto. Smegenų infarktas pasiglemžė 18 gyvybių, dauguma iš jų buvo moterys, o miokardo infarktu sirgo ir mirė: 5 vyrai ir 5 moterys.

Pagrindiniai širdies ir kraujagyslių ligų ir cukrinio diabeto rizikos veiksniai yra rūkymas, padidėjęs arterinis kraujo spaudimas, padidėjusi cholesterolio koncentracija kraujyje, netaisyklinga

mityba bei mažas fizinis aktyvumas. Kiti rizikos veiksniai, turintys įtakos širdies ir kraujagyslių ligoms vystytis, yra antsvoris, nutukimas, cukrinis diabetas, piktnaudžiavimas alkoholiu, psichinis bei socialinis stresas.

Pasaulio sveikatos organizacija nurodo, kad žmonėms vadovaujantis tinkamos, racionalios mitybos principais, išliekant fiziškai aktyviais, nepiktnaudžiaujant alkoholiu ir nerūkant, būtų galima išvengti 80 proc. širdies ir kraujagyslių ligų, 90 proc. 2 tipo cukrinio diabeto ligų ir 30 proc. onkologinių ligų.

VAIKŲ GYVENSENOS TYRIMO REZULTATAI VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE 2020 M.

2020 m. Varėnos rajono savivaldybėje buvo atliktas mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos tyrimas, kuris atliekamas kas 4 m. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip vaikai vertina savo sveikatą ir išvaizdą, ar yra laimingi; išanalizuoti sveikatos elgseną; nustatyti rizikingą elgesį. Tyrimo metu anketiniu apklausos būdu Varėnos r. mokyklose buvo apklausti 388 respondentai iš 5, 7 ir 9 klasių (atitinkamai 120, 159 ir 106 respondentai). Apibendrinti Tyrimo rezultatai (proc.) pateikiami 5 lentelėje (skliausteliuose pateikiami skaičiai rodo Lietuvos vidurkį). Verta paminėti, jog 47 rodiklių reikšmės Varėnos r. yra geresnės nei Lietuvos vidurkis, 77 rodiklių reikšmės blogesnės už Lietuvos vidurkį, o 4 rodiklių reikšmės yra tokios pat kaip Lietuvos vidurkis.

	5 klasė	7 klasė	9 klasė	Bendrai
Laimingumas, sveikatos ir išvaizdos vertinimas:				
Jaučiasi pakankamai laimingi ar labai laimingi, vertindami savo dabartinį gyvenimą	76,3 (80,1)	79,1 (70,8)	81,1 (68,3)	78,8 (73,2)
Savo sveikatą vertina kaip gerą ar labai gerą	85 (85)	81,8 (79,6)	74,5 (74,3)	80,8 (79,8)
Yra patenkinti savo išvaizda	43,7 (52,8)	42,1 (37,1)	53,8 (31,7)	45,7 (40,8)
Sveikatos elgsena (fizinis aktyvumas, mityba)				
5 ir daugiau dienų mankštinaisi ar sportuoja bent 60 minučių (skaičiuojant kartu su fizinio ugdymo pamokomis)	35,8 (38,5)	34,2 (39,5)	46,2 (36,3)	38,5 (38,1)
Kasdien ne pamokų metu mankštinaisi ar sportuoja bent 60 minučių	11,7 (15,7)	8,8 (13,5)	7,5 (11,5)	9,5 (13,6)
Vidutiniškai 4 ir daugiau valandų per dieną praleidžia prie ekranų (televizoriaus, kompiuterio, planšetės, išmaniojo telefono)	11,9 (14,4)	23,5 (25,3)	41,2 (35,6)	25,2 (25)
Kasdien valgo pusryčius	53,5 (51,1)	41,7 (43,7)	40,4 (41,8)	44,6 (45,5)
Bent kartą per dieną valgo vaisius (neskaitant sulčių)	43,3 (38,8)	26,4 (35,2)	32,1 (30,1)	33,2 (34,7)
Bent kartą per dieną valgo daržoves (neskaitant bulvių)	30,3 (32,6)	23,4 (33,2)	31,1 (31,1)	27,7 (32,3)
Bent kartą per dieną valgo saldumynus	12,2 (16,4)	17,1 (17,7)	20,8 (18,1)	19,4 (17,4)

Bent kartą per dieną geria gazuotus saldžiuosius gėrimus	10,2 (9,8)	10,8 (10,9)	19,8 (11,3)	13,2 (10,6)
Bent kartą per savaitę geria energinius gėrimus	9,2 (11,9)	17,3 (15,8)	29,2 (23,2)	18,8 (16,9)
Papildomai nededa druskos į paruoštą maistą	30,4 (39,4)	38,6 (35)	34 (35,6)	34,6 (36,7)
Valosi dantis šepetėliu ir pasta dažniau nei kartą per dieną	67,5 (58,9)	61,4 (56,4)	50,9 (55,9)	60,4 (57)
Rizikingas elgesys				
Per paskutines 30 dienų bent kartą rūkė tabako gaminius	3,5 (2,1)	10,5 (4,7)	27,2 (14,8)	12,7 (7)
Per paskutinius 12 mėnesių bent kartą rūkė tabako gaminius	4,2 (3,4)	24,5 (9,8)	39,6 (25,8)	22,5 (12,7)
Per paskutines 30 dienų bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui	3,6 (3,3)	20,3 (9,5)	31,3 (24,7)	18,3 (12,2)
Per paskutinius 12 mėnesių bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui	10,2 (5,8)	34,2 (19,4)	36 (36,6)	27,1 (20,1)
Per paskutines 30 dienų bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus	4,4 (4,1)	10,7 (8,1)	22,7 (20,4)	11,9 (10,6)
Per paskutinius 12 mėnesių bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus	5,9 (8)	29,9 (18,8)	45,1 (40,4)	26,6 (21,9)
Bent kartą per savo gyvenimą vartojo kanapes („žolę“, marihuaną, hašišą)	0,0 (1,0)	0,0 (1,7)	16,7 (7,1)	4,5 (3,2)
Bent kartą per savo gyvenimą vartojo kitus narkotikus nei kanapes	0,0 (0,9)	0,0 (1,5)	6,7 (3,2)	1,8 (1,8)
Visada tamsiu paros metu būdami lauke nešioja atšvaitus	33,3 (39,6)	16,5 (22,4)	11,3 (13,9)	20,3 (25,6)
Visada segi saugos diržą važiuodami automobiliu	82,4 (85,4)	81,1 (79,7)	76,4 (75,4)	80,2 (80,3)
Visada dėvi šalmą važiuodami dviračiu	8,8 (16,3)	5,7 (7,2)	3,6 (3,5)	6,5 (9,3)
Iš kurių tyčiojosi kiti mokiniai per paskutinius 2 mėnesius	54,2 (37,8)	47,5 (36,8)	22,9 (23,5)	42,5 (33,0)
Patys tyčiojosi iš kitų mokinių per paskutinius 2 mėnesius	35 (22,0)	38,1 (28,1)	26,4 (24,4)	34,1 (24,9)
Per paskutines 30 dienų patyrė patyčias per socialinius tinklus, elektroniniu paštu ar telefonu	9,6 (10,0)	6,7 (9,5)	7,4 (8,3)	7,7 (9,3)
Per paskutinius 12 mėnesių patyrė patyčias per socialinius tinklus, elektroniniu paštu ar telefonu	13,5 (13,4)	14,1 (17,9)	14,3 (16,6)	14,4 (15,9)
Kuriuos per paskutinius 2 mėnesius mušė ar kitaip fiziškai baudė tėvai	14,2 (11,4)	5,0 (7,2)	5,7 (5,6)	8,2 (8,2)
Kurie jaučiasi saugūs namų aplinkoje	95 (96,1)	96,8 (96,3)	98,1 (96,3)	96,3 (96,2)
Kurie jaučiasi saugūs mokyklos aplinkoje	77,6 (85,9)	84,6 (83,2)	89,6 (86,8)	83,6 (85,3)

5 lentelė. Varėnos rajono savivaldybės vaikų gyvenimo tyrimų rezultatai 2020 m.

Šaltinis: HI Visuomenės sveikatos technologijų centro Visuomenės sveikatos tyrimų skyrius „Mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo tyrimas“, 2020 m. rodiklių suvestinė-ataskaita

*Žalia spalva pažymėtas langelis rodo, kad rodiklio reikšmė yra geresnė Varėnos r. nei Lietuvoje; raudona – blogesnė.

4. IŠVADOS

1. Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m. gyveno 20 844 gyventojai (2019 m. – 21 276 gyv.) Palyginti su ankstesniais metais, gyventojų skaičius nuolat mažėja. 2020 m. Varėnos rajono savivaldybėje natūralus gyventojų prieaugis buvo -14,0 1000-čiui gyventojų. Tai rodo, jog savivaldybėje buvo registruojamas didesnis mirtingumas nei gimstamumas.

2. 2020 metais daugėjo gyventojų, turinčių 45–65 m. ir vyresnių, mažiausiai Varėnos rajono savivaldybėje gyveno 12 metų vaikų; didžiąją gyventojų dalį sudarė moterys. Gyvenimo trukmė Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m. buvo 0,6 metais ilgesnė nei 2019 m.

3. Lyginant Varėnos rajono savivaldybės socioekonominių rodiklių pokyčius matome, kad nuo 2018 m. iki 2020 m. sumažėjo nedarbo lygis 0,4 proc. (2018 m. – 3,2; 2020 m. – 2,8), socialinių pašalpų gavėjų skaičius sumažėjo 7,4/1 000 gyv. (2018 m. – 55,8; 2020 m. – 48,4), emigracijos rodiklis sumažėjo 2,5/1 000gyv. (2018 m. – 40,8; 2020m. – 38,3). Visa tai lemia geresnę Varėnos rajono savivaldybės ekonominę padėtį.

4. 2020 m. 9 proc. sumažėjo apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičius lyginant su 2019 m. (2020 m. – 97 205, 2019 m. – 106 924), taip pat 2020 m. 43,1 proc. sumažėjo apsilankymų pas neurologus skaičius lyginant su 2019 m. (2020 m. – 3 478, 2019 m. – 6 115), staigus apsilankymų sumažėjimas, net 46,5 proc., 2020 m. pastebimas pas odontologus (2020 m. – 9 059, 2019 m. – 16 960). Padidėjęs apsilankymų skaičius 2020 m. pastebimas pas toksikologus, širdies chirurgus ir skubios medicinos gydytojus.

5. 2020 m. sergančių asmenų (A00–T98) sumažėjo 8,2 proc. Dažniausiai diagnozuotos buvo kraujotakos sistemos ligos (I00–I99), kvėpavimo sistemos ligos (J00–J99) ir jungiamojo audinio ir skeleto sistemos ligos (M00–M99).

6. 2020 m. mirusių asmenų skaičius padidėjo 1,3 proc. ir buvo 34 proc. didesnis nei Lietuvos vidurkis (1558,1 /100 000 gyv.). Daugiausia mirčių atvejų buvo užregistruota dėl kraujotakos sistemos ligų (I00-I99), piktybinių navikų (C00-C96) ir kvėpavimo sistemos ligų (J00-J99).

7. 2020 m. Varėnos rajonas dėl mirtingumo nuo savižudybių rodiklio reikšme patenka į prasčiausią savivaldybių kvintelių grupę (raudonąją zoną). Varėnos r. 2020 m. nusižudė 12 žmonių ir rodiklis siekė 58,0 atvejo 100 000 gyv. Lyginant 2020 m. Lietuvos rodiklį (21,7 atvejo 100 000 gyv.) su Varėnos r. rodikliu (58,0 atvejo 100 000 gyv.), tai matome, kad Varėnos r. rodiklis stipriai didesnis už Lietuvos rodiklį.

8. 2020 m. Varėnos r. išvengiamų hospitalizacijų (IH) priskaičiuota 651. Didžiausią IH skaičių sudarė IH dėl pneumonijos (133), stazinio širdies nepakankamumo (163), cukrinio diabeto (100),

cukrinio diabeto ir jo komplikacijų (73), krūtinės anginos (47), hipertenzijos (78), bei ausų, nosies ir gerklės infekcijų (60).

9. Varėnos rajono savivaldybėje 2020 m. nuo kraujotakos sistemos ligų mirė 217 gyventojų, lyginant su praėjusiais metais (2019 m. mirė 226) mirčių skaičius sumažėjo 4 proc. -9 asmenimis, bet rodiklis išlieka aukštesnis nei Lietuvos vidurkis (Varėnos r. 1 049,2/ 100 000 gyv., Lietuvos 820,8/100 000 gyv.).

10. 80,8 proc. Varėnos rajono savivaldybės mokyklinio amžiaus vaikų savo sveikatą vertina kaip gerą ar labai gerą. Patenkinti savo kūnu buvo 45,7 proc. moksleivių.

11. 9,5 proc. Varėnos rajono savivaldybės mokyklinio amžiaus vaikų kasdien, ne pamokų metu sportuoja.

12. Varėnos rajono savivaldybėje kasdien pusryčiauja 44,6 proc. moksleivių.

13. Per paskutinius 12 mėn. bent kartą tabako gaminius rūkė 22,5 proc., o elektronines cigaretes ir panašius elektroninius naudojo 27,1 proc., alkoholį vartojo 27 proc. moksleivių.

14. Patyčias mokykloje patyrė 42,5 proc., per socialinius tinklus 7,7 proc. mokyklinio amžiaus vaikų.

15. Saugūs mokykloje jaučiasi 83,6 proc. respondentų.

16. Atšvaitus nešioja tik 20,3 proc. moksleivių, o 80,2 proc. moksleivių važiuodami automobilyje segi saugos diržą.

5. REKOMENDACIJOS

1. Didesnį dėmesį skirti savižudybių prevencijos mokymų organizavimui, psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų prieinamumui. Įtraukti sveikatos politikos vykdytojus, gydytojus, pedagogus, kitus specialistus bei bendruomenės narius sprendžiant klausimus dėl savižudybės skaičiaus mažinimo.

2. Užtikrinti tinkamą tarpinstitucinį bendradarbiavimą, dėl kurio pagerėtų Varėnos r. gyventojų dalyvavimas širdies ir kraujagyslių ligų prevencinėje programoje. Didinti Varėnos r. gyventojų informuotumą apie kraujotakos sistemos ligas, jų rizikos veiksnius bei profilaktikos priemones, ypatingai kaimo gyventojus ir moteris; aktyviai vykdyti širdies ir kraujagyslių ligų prevencinę programą, motyvuoti šeimos gydytojus labiau skatinti gyventojus dalyvauti šioje programoje; motyvuoti gyventojus dalyvauti minėtoje programoje; šviesti visuomenę apie sveiką gyvenimo būdą ir jo įtaką širdies ir kraujagyslių ligoms; sudaryti sąlygas kaimo gyventojams patikrinti kraujo spaudimą, pasimatuoti svorį bei kitaip įsivertinti savo sveikatos būklę.

3. Didžioji dalis hospitalizacijų (ypač dėl ambulatorinei sveikatos priežiūrai jautrių būklių) gali būti išvengiama esant efektyviai sveikatos priežiūros vadybai, todėl dėmesys pirmiausia turi būti skiriamas pirminės sveikatos priežiūros prieinamumo gerinimui.

4. Propaguoti sveiką gyvenimo būdą – sveikiau maitintis, daugiau judėti, tinkamai pailsėti;

aktyviau dalyvauti širdies ir kraujagyslių ligų prevencinėje programoje; nuolat profilaktiškai tikrintis sveikatą, kraujo spaudimą bei cholesterolio kiekį kraujyje.

5. Didinti gyventojų sveikatos raštingumą (suteikti daugiau galimybių dalyvauti seminaruose, organizuoti daugiau įdomesnių ir naudingesnių seminarų ar renginių).

6. Kelti visų sektorių specialistų, dalyvaujančių sveikatinimo veikloje, kvalifikaciją sveikatos stiprinimo klausimais.

Varėnos rajono savivaldybės

visuomenės sveikatos biuro direktorė

Astutė Žmuidinavičienė
